

Золоті копита

Автор:

Юрій Логвин

Золоті копита

Юрій Логвин

Авантюрний роман про козака Омелька Баламута – відважного бійця, непереможного картяра, невтомного коханця і великого хитруна. На пожарищі він рятує хлопчика, але порятунок не означає спокою ні для козака, ні для його нового джури. Далі розгортається карколомно інтригуючий сюжет. Ніби й не бракує небезпек і дивовиж в Україні, та Козак Баламут не може втриматися, аби не поринути в спогади про свої попередні пригоди в різних краях. На читача чекають як описи боїв, так містика та еротика. І все це відбувається у другій половині XVI століття.

Юрій Логвин

ЗОЛОТІ КОПИТА

ФУРН ЕЛЬ-ШАЙТАН

(Піч шайтана)

Він не зчувся, як сонячний промінь підкрався до нього і, мов батогом, уперішив по очах. Прокинувся вмить, та не поворушився, Тільки ледь-ледь розтулив повіки. Все, як і вчора – вибілені вапном стіни, вохриста долівка. Чисто виметена. Бо пилу нема, хоча чорні ноги сірими п'ятами гатять по долівці. Ті чорні ноги

дріботять із шаленою швидкістю. Коли вони біля нього, тоді він бачить тонкі литки. Як віддаляються, то видно й довгі м'язисті стегна. Стегна рухаються із шаленою швидкістю. А над стегнами стрибають-крутяться круті лискучі сідниці, немов два тугих кавунці!

Повіки ширше не розплющив – очей вище не зводив – раптом озирнеться і побачить, що він прокинувся!

А йому треба зачітись, щоб прийти до тями і вирішити все безпомильно. Треба зрозуміти – те, що вона його приспала – це для нього порятунок чи пастка? Адже караван мав рушити в ту мить, як сонце витнеться з-за скель, зразу після вранішньої молитви селят ель-фаджр. А перед молитвою всі паки повинні бути на верблюдах. І зброя налаштована до бою. Значить, вона затягла його в мертвий квартал не для любощів, а щоб сховати від караванщиків. Отож, вона знала, що буде пастка? Така пастка, з якої ніхто не вискочить живцем?.. Але ж вона пила це вино разом із ним з однієї чаші. І на ній не теліпались ніякі лахи (голяка сиділа), щоб вона могла сховати в складках тканини дурманне зілля. І вино пили по черзі... От тільки дайте пригадати: хто зробив останній ковток? Вона чи він? Якщо він, значить, вона так підкинула зілля, що воно осіло на дні, і він все його і заковтав... Але ж вона така метка, що могла сипнути дурман спочатку. А тоді в кінці з останнім ковтком випила зілля-протидію?.. А, може, вона спочатку випила те зілля, що знешкодить сонне зілля? Та чого він, власне, ламає собі голову і плутається у павутинні підозри, мов необачна муха? Вона ж чаклунка, та ще й чорна! Хоча, хоча, а що вона, власне, йому поганого зробила?.. Ні, нема чого дурне вигадувати – вона йому весь час допомагала. Хоча не хто інший, а саме він забрав її в рабство... Бо що тоді було?.. Вискочили вони на п'яти прудких гостроносих шебеках аж за Геркулесові Стовпи в океан. І біля самої Африки прихопили після короткого і запеклого бою португальський галеон. Товарів захопили цілу гору, монет, срібних і золотих – кілька скринь!.. Та ще сотні півтори чорних у трюмі. Тільки вона не була разом з усіма рабами. Здибались вони в димовому чаді камбузу. Його туди понесло через усі палуби й вузькі люки і стрімкі сходишки шалене бажання знайти хоч шматочок солонини чи сала... Це вже скільки років він не їв хоч якогось там сала, чи шинки?!. Поки вся бусурманська братія рватиме здобич і ділитиме, він хоч поласує по-людському сухарями і свининою. У хмарах диму, в примарному червоному світлі відкритої печі стрибали дві примари. Одна постать велика, чорна. Здоровило-негр щосили вимахував абордажною шаблею. Крушив стіни, полиці, розбивав на друзки посуд і нівечив начиння кухарське, але поцілити свою жертву не міг. «Стій! Стій, чортова душо!» – заволав він, вступаючи в камбуз. Вона на якусь мить, зовсім на якись невловимий момент затнулася. І здоровило-негр таки дістав її гаком

абордажної шаблі по грудях. Затріщала сукня. Оголилась її пазуха. І по чорній шкірі простяглась світлорожева смуга рани. Не встиг він і кліпнути оком, як смуга заструменіла кров'ю. Одним ударом кольчужної рукавиці в потилицю він завалив негра на підлогу. А підлога була засипана погаслими і жевріючими шматочками вугілля. У присмерку то тут, то там спалахували блакитні вогники і звивались в гору над ними тонкі цівки білого чадного диму. Для певності він щосили п'ятою вжучив лежачого під здухвину. Той гикнув і захарчав. Ще раз вгатив ногою у пахвину. Після цього удару не було чутно й дихання. А тоді вже ступив до пораненої негритьянки, Але вона виставила вперед руку зі світлою, наче сірою долонею, мовляв: «Не підходь. Я сама впораюсь!» Лівою рукою, довжелезними тонкими пальцями вона стягувала роздертий золотавий шовк, щоб прикрити груди. По її обличчю побачив, що вона не стидається, а хоче щось сховати, «Що воно там таке? «– він блискавично схопив і відвів на боки її руки. Розірвана сукня розповзлася по скривавленому чорному тілу. І йому відкрилась її худюща окостувата грудина. Ліва цицька стирчала просто на нього здоровенним набряклим сосцем. На місці правої було три ледь помітних рубці. Він зразу ж розжав пальці і розвів руками, мовляв: «Вибачай. Я нічого не хотів. Просто було цікаво...» Вона знов стягла, вже обома руками, скривавлену сукню. А він ще раз, на всяк випадок, вдарив лежачого і підняв його абордажну шаблю. І краєм ока пильнував, що діє чорна. Вона обережно переступила через розкидані по підлозі гарячі жарини і підійшла до світла розкритої печі. Розпахнула подерту сукню і почала швидко чи то терти себе, чи то вдаряти по грудині, по ребрах. Кислий дурман чаду густішав, сильно дерло в горлі. Він злегка торкнувся її плеча. Обернулась, зблеснувши здоровенними білками вирлатих очей. Показав їй на мигах: «Де в них іжа? Я хочу м'яса!» – Він показав, як він тримає кістку обома руками і дере зубами м'ясо.

– М'яса хочеш? – Спитала вона м'яким спадаючим голосом.

– Ти говориш арабською?!

– Ага.

– Тоді скажи – де солонина і сухарі?

– Ми пливемо до Лісабону. Солонину давно з'їли. У сухарях – у них черва завелась.

– Тоді пішли на гору. Корабель скоро згорить.

– Благаю: не віддавай мене матросам! Ти сильний і сміливий. Тебе бояться...

– Звідки ти таке знаєш таке про мене?!

– Я чаклунка...

І от тепер вона танцює, обернувшись, за своєю звичкою, спиною до нього. Хоча мала б злягатись із ним. Бо вона, тільки була найменша нагода десь усамітнитись, її аж тіпало всю, судомило, так вона його бажала... Найбільше любила покласти його голічерева, настромитись на нього і стрибати до нестями... Потім починала його всього обцілювати і з розпачем промовляти: «Чого у вас, у білих, такі маленькі губи? Ну як з тобою цілуватись?..» Він все ж остерігався її. І тому, коли вона перший раз вхопила своїми товстеними губами його прутень, він аж заляк, здерев'янів. Вона миттю це відчула і випустила з рота його набрякле до болю ество і скочила зверху, настромившись на прутень. Нахилилась до нього і шепотіла: «Ти не бійся! Я можу його своїм еством взяти, як пальцями...» Вона обома долонями прихопила його лице, обережно цілувала пухлими гарячими губами повіки, вилиці. А там, унизу, своїм еством вона його м'яла (то стискала, то відпускала), немов пальцями... Відчув, що вже пекучим бажанням набрякає його прутень. Не від споглядання її пружних лискучих стегон, її крутих сідниць. А від спогадів про те, як вони вперше після морського розбою зустрілись у веселім кварталі – дар ель-кихабі... До речі, солонину і сухарі він таки тоді знайшов. В одній каюті на кормі. Дим вже заливав каюту. Вона стояла біля нього і здивовано споглядала, як він з превеликою насолодою тріскав стару солонину і прілі сухарі. Зрештою вона не витримала і спитала.

– Ти таємний?..

Щось його за язик потягло і він відповів, навмання бовкнувши:

– Я чародій у війні.

– От добре! Я так і знала, що ти чарівник! Тоді обіцяй мені – ти продаси мене в дар-ель-кихаб!..

– Як хочеш... А ти краще мене розмовляеш арабською...

– Дурниці. Скоро і ти навчишся. Ти розумний!..

«Якого чорта я оце все згадую? Здуріти можна!.. Та мені ж треба проскочити через Оджаи шайтан – Жаровню шайтана! А я тут розлігся і її сороміцькі танці споглядаю! Вставай!» – Наказав собі. Але, як підслухала його думку, чорна чаклунка подала голос.

– Я теж пила сонне зілля. Мені треба було вгамувати хіть і не лізти до тебе. А тобі треба було будь-що добре виспатись перед походом. Караван приречено. Ти маеш врятуватись. Ти встанеш і нап'єшся верблюдячого кисляку. Він під корзиною для фініків. Я приготувала три очеретяних колінця. Якщо сили тобі не зрадять, то для покріплення вистачить білої очеретини. Якщо ослабнуть м'язи і суглоби, і ти впадеш на розпечений пісок – заковтай зілля з червоної тростини! Чорну... чорну... тільки тоді можеш розкрити, коли смерть тобі засмердить в лице і зблисне щербатим мечем перед очима. Зброя схована у щілині стіни... Не розплющуй, бо пропадуть всі мої чарівні танці!.. Ти розплющиш очі, як на гробниці закричить самиця ререга!.. Я поцілую тебе і піду...

Вона нахилилась до нього, і він відчув на своєму обличчі гарячі набряклі сосці її грудей. Вона цілувала його пальці. І що дивно – язик у неї був гарячий, довгий і шерхуватий, мов у теляти. «Е ні, щось тут не те!.. Це омана – у неї немає правої цицьки!..» – Не дивись, не дивись! Я зникаю, я зникаю!.. – Ще вона щось зашамотіла, замекала дивно і за мить почулось, як дзвінко посипались камінці у висохлий водовід-сегію. Він прислухався. Повна тиша. Навіть не чути тріскоту цикад з-за муру жилого кварталу. Та ось заквилив ререг на гробниці марабута. «Все! Час настав!» – сказав він подумки, розплющив очі і підвівся з долівки.

Прислухався, затамувавши дихання.

Тільки різкі крики самиці ререга, яка кружляла над цвинтарем.

Визирнув із вхідного отвору цього мертвого будинку.

Світло сліпить, випікає очі. Небо наче розплавлений свинець і ніби мерехтить якимись смугами. Тіні – чорним атраментом на вохристій кам'янистій землі.

Рвонувся на вулицю. Перескочив через вулицю. І швидко побіг попід стінами будинків і потрісканих мурів. Біг до цвинтаря. За гробницею марабута цвинтар спускався вниз до світло-рудой стіни. В одному місці, де стіна гостро завертала, у закутку, він знайшов той припас, який йому наобіцяла чорна чародійка.

Гарливо припасував на собі зброю і корзину з бурдюком та торбу із сушеною сараною, а три рурочки із зіллям надяг на шию. У кутку ще стояла плита вапняку. Відвернув плиту і побачив дірку. Якраз, щоб пролізти назовні. Присів навпочіпки та визирнув у діру.

Зразу під муром ішло дві-три сажени похилого кам'янистого ґрунту. У ньому й починалась щілина-спуск у долину Оджаи Шайтан. Упираючись обома руками у кам'яністі стіни крутого спуску-щілини, швидко спускався вниз. Гаряча глина й камені, здавалося, ось-ось обпечуть ліву руку до пухирів. Якись три-чотири камінці з легким стуком покотились униз. І знов тихо... Не зчувся, як спустився на дно ущелини.

Ущелина тут ще не була така глибока, щоб зразу закрити своїм схилом від нього все місто-касбу. Звідсіля будинки виглядали наче купа зім'ятих бджолиних сот.

Ущелина спустилась ще нижче, розширилась. Її урвисті схили зробились крутішими і закрили від його очей і сліпучий білий пояс оборонного миру, і золотаві стіни будинків. Ось тоді й почався його шлях до Оджаи шайтан... Його не треба було вчити, як іти – він вже відбув три соляних походи. Ступав розмірено і читав «Отче наш». Закінчував і знов починав. Не затинаючись, не спиняючись, без перерви знов і знов!.. Знав, що навіть якщо його хто тепер і побачить, то ніяка куля його не дістане. А погоню хто за ним надішле? Ні один із рабів чи обранців, який пішов через Жаровню Шайтана, до Джерела Аллаха не доповз. А от це його не лякало – йому допомагала молитва. Та й чорна чарівниця йому наворожила удачу.

Сонце зависло білою нищівною плямою посеред розпеченого сріблястого неба. Тиснуло пекучим жаром згори на кожну смужку незахищеного тіла. Як він не загортався в блакитний літам, а промені знаходили шпаринку, то на шиі, то різали наче лезом по вилицях, то по перенісцю. Не дуже високо, ліворуч від нього, широкими колами літала та велика самиця ререга, що кричала на гробниці марабута. І шкіру на пальцях, хоч яка вона вже була задубіла, а сонце пропікало вогнем. Відчував, що до вечора шкіра не витримає – геть пересохне, потріскається, і тріщини закривавлять.

Так було до полудня. А тоді вже почало і знизу смалити його, немов в'юна на сковороді.

Він притишив ходу на якусь коротку мить, щоб замінити козлині сандалії гострокутні на широкі (немов гусячі лапи) закруглені сандалії для ходіння по піску. Бо, нарешті, почався чорний пісок.

І коли він пройшов може з півмилі, він побачив першого висохлого негра. Він пройшов повз нього, не спиняючись. Вона його попередила: на чорнім піску, щоб не побачив – не спиняйся, іди далі! Він тільки одному здивувався – висохлий негр був зовсім голий. І його обвуглені моцці ніде не були ні подзьобані птахами, ні погризені звіром.

Не боявся дивитись на чорний пісок. Адже сонце від темного не відбивається. Але... але тільки не тут – очі йому виїдало не блиском, а шаленим жаром, що так і струменів від розпеченого піску.

Задер голову – на сріблястому небі ререга не було.

От тільки тепер почав розуміти назву цієї долини – Оджаи-шайтан – Жаровня шайтана. Це, дійсно, черинь печі сатани.

Хоч як важко було йому, а округлі широченні сандалії дали полегшення його ногам. Дивна річ – ні пити, ані їсти не хотілось. Дратував лише пекучий біль тонких смужок обпаленої шкіри на лиці, на пальцях.

Він думав, що робити з обпеченою шкірою, як побачив другого висохлого негра. Ледь не спинився, щоб краще роздивитись висохлого мерця. А тому, що це була чорна дитина. І знов він не побачив на маленькій мумії ні слідів звіриних зубів, ні пташиних дзьобів.

Шкіра почала при найменшому рухові тріскатись і кривавити. Треба було щось робити. Довелось спинитись і зняти корзину. У торбу, поруч із сушеною сараною, чаклунка поклала козячий ріжок з маслом. Відкрив чопик і обережно налив масло на суглоби пальців. Розтер. Змастив і перенісся і надбрів'я. Але полегшення тривало не дуже довго. Поки він підійшов до наступного засохлого негряття, масло випарилось, зникло. І знов шкіра на руках і обличчі почала загрозливо

натягуватись. Здавалось, ось-ось і трісне і бризне кров'ю.

Повітря вже так розпеклось, що коливалось, як склистий дим. Все миготіло, виламувалось перед його очима. Далекі руді гори, їх темні шпилі він тепер бачив ніби крізь струмені прозорої води.

Почало тиснути по-справжньому у скронях. За тим почалась біда з очима – мов хто із середини вичавлював їх гострими пазурами. Стало важко дивитись перед собою і вгору. Але він боявся дивитись тільки під ноги, щоб не збитись зі шляху. Знав, що треба йти просто на два далеченних шпилі. І хоч як не було важко, час від часу піднімав голову і дивився вдалину. Тільки при кожному русі його починало на додаток до болю ще й нудити.

І ось йому привидівся наче якийсь рух на небі. Зрештою, знемагаючи від болю, крізь пелену, що застувала йому зір, побачив ліворуч вгорі орла. Орел піднімався по колу все вгору і вгору. Орла несло розпечене повітря. Що це не гриф, заспокоїло його.

Що не гриф, а орел, то була добра ознака. Грифи прилітають – тоді смерть невідворотна!

Задивився на того строкатого орла, що швидко піднімався вгору, час від часу різко змахуючи крилами. Щось раптом захрустіло під правою сандалією. Таки спинився, хоча й обіцяв чародійці не спинятись, і озирнувся.

Побачив, що наступив на череп висохлого негрятяти. Суха голова розсипалась на якесь брудне борошно. Не на скалки, не на кусники. А розсипалась пилом, мов величезна порхавка спекотного дня.

Знав, що нічого не вдієш і треба йти далі. Для бадьорості він заспівав щось, але й сам дібрати не міг, що він співає. «Невже те чародійське зілля так довго діє? Чи тільки зараз почало діяти?!» – у розпачі і з превеликим жахом подумав. Нараз згадав ту молитву, що співав дід-воляр: «Не убоїшся от страха нощного, от стріли летящия во дні, от вещи во тьмі преходящия, от сряща і біса полуденного...» Ішов далі і повторював слова молитви. І дихання почало вирівнюватись. І крок зміцнів. Попростував уперед швидко, не особливо переймаючись тим, що попереду нього, досить далеченько, іде якийсь чоловік. Як і він, той прямує до двох далеких шпилів. «Цікаво, що то за чоловік? Важко

дібрати, але, здається, у нього за спиною зв'язка довгих стріл і пласка корзина?..» Поки вдивлявся у самотнього мандрівця, що йшов одною з ним дорогою, просто на очах праворуч і ліворуч почали у склистій полуденній юзі виростати пальми. Он під однією заблищала вода джерела. І от коли побачив ряботіння на воді, тут йому захотілося туди кинутись. Забув, що спину йому обтяжує корзина з тугим бурдюком. Ступив праворуч від своєї стежки, зачепився об камінь і впав навкарачки на чорний розпечений пісок. У руки і коліна запекло несамовито.

Від болю він отямився, звівся і побачив, що стоїть на прямому чорному шляху, що веде до фіалкових гостроверхих шпилів. «Скільки до них миль? Сім, вісім чи десять?.. Нічого, подужаю. А он і два гостроверхих шпилі. Отам, між ними Джерело Аллаха...» Знов втратив пильність і наступив на висохлого маленького негра. Грудна клітка розсипалась на порох, а голова мумії покотилась пріч зі шляху.

Здрігнувся і відсахнувся на якусь мить. Тільки на мить. Бо пити і їсти хотілось сильніше смерті.

Не спиняючись, на ході, вивертаючи суглоби, дістав з-за спиною з корзини спочатку бурдюк. Порепаними, у кривавих тріщинах, вустами прихопив рурку бурдюка і насмоктався верблюдячого кисляку. Сховав бурдюк і з'їв кілька жмень сушеної сарани.

Спочатку стало легше і з'явилась справжня бадьорість. Та трохи згодом почалось щось неймовірне – почало нудити, тіпати, судомити, рвати м'язи і вивертати всі суглоби. Його кидало то вперед, то штовхало назад, то зносило з прямої дороги на гостре каміння чи в тонкий пил. Не рятували вже й широкі сандалії від вогненного піску. Шкіра тріскалась, і кров зразу засихала чорними струпами. Все частіше він падав. Пересохло і в роті, і в горлі, і в носі. Важко було дивитись. Від спраги швидко слабшав. Але тепер у нього зовсім відбило тяму, що в бурдюку ще повно верблюдячого кисляку. У запамороченій голові вже не було згадки про зілля, подароване чорною чарівницею. Та ось його занесло на гострі камені, і він вдарився так, що в очах все затьмарилось. І не було чутно, як йому камені печуть тіло.

Коли туман в очах розійшовся, то побачив перед лицем три очеретинки на шворочці – білу, червону та чорну. Пригадав, що це його порятунок – треба з'їсти зілля. Намагався пригадати – коли яку вживати? Але не зміг і тому простягнув

руку до червоної очеретини...

Він не знав, за який час почало діяти те зілля, але тепер зміг іти далі. І пухирі хоч повискакували на зап'ястях, на литках і на стопах, тільки трохи щеміли...

Його більше не заносило, не хитало.

Твердою ногою він наближався до скель у кінці долини. А праворуч і ліворуч від його шляху все частіше траплялись висохлі негритята.

Скільки їх було? Не менше сорока, якщо пригадати, скільки побачив сьогодні. Скільки насправді – не знає ніхто, бо хто знає, скількох він не помітив, коли йому оте з головою трапилось?

Підступив до перших скель, коли сонце позолотило гірські схили і кинуло довгі тіні на сірий пісок.

Чорний пісок закінчився ще може за півмилі до скель до перших гірських схилів.

Відколи кінчився чорний пісок, кінчились і висохлі негритята.

Уважно обдивився, чи не причаїлась де змія, чи не сховався скорпіон чи сіренький смертельний павучок. Поприбирав камінчики. Зняв сніп гальфи зі зброєю і корзину. Ліг на спину під самісіньку скелю на гарячий, але не розпечений, пісок і задер угору ноги, прихиливши до камінної стіни.

Подивився вгору. Білувате, наче сироватка, небо все більше у височині бралось легкою, легкою блакиттю.

І ось вгорі на неосяжній вишині наче пливла майже невидима квітка.

«Диви, куди гарячим повітрям підняло орла... – Блаженно посміхаючись, подумав і заплющив очі. – Порахую до трьох сотень і піду далі. Скільки тут до Колодязя Аллаха – кроків двісті. Вважай, він вже прийшов! Прийшов? Ні, перебіг Чортову жаровню, як бусурмани кажуть: фурн-ель- шайтан аль-висвас-аль-ханнас... Диви, не забув, не забув...» – радів він і почав рахувати. Порахував спочатку по-арабськи, потім перейшов на турецьку... Далі збився і продовжив німецькою, але

знов збився і поки пригадав, провалився в гарячий, задушливий морок... Із хворобливої дрімоти його викинув ще гарячіший, ніж раніше, струмись розпеченого вітру. На додаток на нього згори із шаленою швидкістю накочувалось сухе тріскотіння. Розклепив закислі, запалені повіки.

Над ним розпластались чорні крила грифа. Від крил тхнуло трупним смородом. Зміїна голова з голою шиєю вивернула до нього нерухоме, наче скляне, жовте око.

Смердючий птах зустрівся з ним поглядом і, змахнувши крилами, відскочив назад. А з височини темніючого неба один за одним падали чорні велетенські птахи.

«А гниди сучі! Та я ще живий! Я перебіг фурн-ель-шайтан ель-висвасель-ханнас!» – Заволав він пересохлими вустами. І шкіра трісла, і він відчув солоний смак своєї крові.

Він відштовхнувся ногами від скелі, вивернувся на льоту і вже був на колінах. Притяг до себе зв'язку гальфи. Тут саме й побачив те, від чого в нього аж зайшлося серце. Здоровенна гриваста гієна тягла за рурку бурдюк з кисляком. З бурдюка тонкою цівкою виливався кисляк.

Висмикнув із снопа гальфи ковану із цільного заліза дарду-акермуа і з нелюдською силою метнув у гієну. Гостре і тонке, як бритва, лезо наконечника прошило, протнуло чубок і груди гієни. Тварюка завалилась на бік. Та бурдюк не випустила. Тут ще чотири головаті, низькозаді гієни вискочили із заростей гальфи. Кинулись до нього за всіма законами мисливського мистецтва. Дві прямо на нього, а дві намагались заскочити йому за спину. Він встиг схопити зв'язку гальфи зі зброєю і притулитись спиною до скелі. Гієн – чотирі, дард-акермуа – лише дві. Та ще дерев'яний держак з гострим залізним гаком для ловлі змій. Та голе, без гарди, лезо гішпанської шпаги. А гієни не стояли на місці – вони все крутились перед ним, стрибали туди-сюди. Тільки він замахувався на крайню гієну зліва, вона легко відскакувала. Одночасно з тим, дві гієни з правого боку кидались просто до його ніг. Від цього гармидеру грифи не тільки не порозлітались, а тільки незграбно покрокували далі, поволочивши широко розкриті крила.

Розпечене сонце вже за шпилем найближчого хребта. З кожною миттю небо вгорі синіє, а на обрії золота смуга перетворюється на вишнево-темну і зливається з чорнотою скель.

Впаде темрява і вони розшматують його. У гієн щелепи сильніші левових. Ось коли він згадав про чорну очеретину. Пастила в ній була чорна і гіркіша за полин. Але якось заковтав ідучу суміш, бо хоч в роті геть пересохло, гіркота викликала слину. Тільки гіркота дійшла до шлунка, як тієї ж митті він відчув непогамовну лють і напругу.

Ця лють і кинула його на гієн. З першого випаду він протнув гієну просто між ребер у серце. На пісок звірюка гепнулась вже дохла. Тільки дри нула лапами, згрібаючи пісок кігтями.

Інші три гієни не втікали. А тільки відскочили, розвернулись і знов кинулись на нього.

Одну він рубонув по морді з усього маху клинком шпаги. Кров бризнула на всі боки. Гієна заверещала. Та не втекла, а поранена, без всякого страху і обережності поперла на нього. Він встиг відступити, щоб зручніше сіконути клинком... Не втримався – послизнувся. І падаючи, всадив клинок у тулуб звірюки. Та, протнута шпагою, гієна перла на нього. І вже її смердюча пащека біля його лиця. Він встиг пхнути їй у пащу залізний гак. Щелепи стискаються. Тріскотять покришені ікла і хрупає навпіл зламане залізо гака. Зламане залізо випадає із скривавленої пащі. Гієна роззявляє пащу і тільки мить – і вона порве йому обличчя! У неймовірному виверті він встигає вхопити звіра за обидва вуха і відвернути від себе скривавлену смердючу морду і втопити її в пісок.

Гієна заверещала якимось незвичним голосом і враз замовкла. Від напруги в нього потемніло в очах і зайшлося, наче забулькало, серце. Якусь мить він лежав нерухомо і не мав сил, щоб розквітати повіки.

Коли ж роздер свої запалені очі, то побачив, що лежить він під возом на оберемку запашної лугової трави. І тримає за вуха козу з таким здоровенним вим'ям, що воно підв'язане в торбу.

А друга коза, теж шута, але з маленьким вим'ям, намагається обжувати китиці його знаменитого червоного пояса.

Омелько озирнувся на всі боки. На ярмарковім майдані обід. Хто дрімає під возом, хто хропе, розкидавши руки й ноги; хто пішов у верби та й простягся в холодочку. Хто ще щось в казанку чаклує, зазирає туди, як сорока в кістку.

Ні на нього, ні на його воза ніхто й не озирнувся.

Він, зрештою, здогадався відпустити вуха кози. Сумніву не було – це шинкарка напоїла його оковитою, настояною чи на корі шелюгу, чи на курячому сухому гівні. Помогоричили, як заведено на ярмарку. І щоб він від трьох чарок у таке неподобство потрапив?! Та він щирої оковити міг і десять чарок перехилити і потім збити з пістоля полум'я свічки!.. Хоч сон був від трутизни, але все одно віщий. Чорна йому завжди снилась напередодні біди... Ніби попереджала... І він завжди рятувався! Так йому щемно стало, як він її згадав, що аж сльоза накотилась на запалені повіки.

Підвівся, протер очі, обтрусив шапку і знов настроїв на свіжовиголену лискучу голову.

Під другим їхнім возом, на охайно розстеленій свиті, спав рудовусий Степан Кринка. Нікого більше з їхнього маленького гурту не було. Всі десь пішли. Кому куди і що кому бажалось. Все, як годиться – козацький казан спільний, а далі – вільному воля.

Отаманом у них був Іван Грак, але в Черкасах все облаштував Омелько Баламут. Він підніс барильце осетрової ікри писарю черкаського старости, і писар виправив грамоту в лядську область, що ніби вони надвірні козаки старости і везуть старостівський товар на ярмарок.

Ярмарок був багатющий!

І з яких тільки земель не прибули торгівці! Навіть із Угрів з-за Карпат, були литовці з Вільна, волохи з Молдови, греки з Криму і вірмени зі Львова і Кам'янця, німці зі Шльонська. А що православних позбиралось зі всіх земель!..

Тільки козаки привезли рибу, ще й добру рибу, тому торгувалося як у казці – тільки встигай монети рахувати!

Та щось Омелькові почулося не те в гутірці базарних похлібників. І занадто часто зиркали на козаків стражі. Тепер, після цього жахливого віщого сну, Омелько не вагався. Нишком помолився і вийшов з ярмарку та й потягся до корчми. Віщі знаки – справа добра, але підозра ще не доказ! Треба шукати докази... От він і пішов до корчми по докази.

1. ЧОГОСЬ МЕНІ ДРІМАЄТЬСЯ

Відколи відчайдушний генуезець Крістобаль Колон (як кажуть західні вчені, за походженням іудей), знаний як іспанський мореплавець Христофор Колумб, відкрив Новий Світ, сталися в нашій старій Європі різні дива.

Почались вони зі справжньої повені злата та срібла, що наплинула з-за океану в Іспанію. А звідтіль вже по всіх усюдах. Через ту кількість золотих та срібних монет сталися неймовірні перетворення з цінами і товарами на всіх торжищах і митницях. Тобто через те злато- срібло все в тодішнім житті зрушилось, закрутилось, загуркотіло й стало де боком, де раком, де дибки, а де й догори ногами. Але всіх тодішніх змін і подій нам, любий читачу, не перелічити, не пояснити і не зрозуміти.

Скажемо лише трохи про дві речі (залежні від монет), які в столітті XVI вдосконалились і розповсюдились, як ніколи до того.

По-перше – це зброя, як холодна, так і вогнепальна. Бо в ній була величезна потреба. Спочатку – щоб загарбати чужі добра, а потім – захистити вже своє, нагробоване, добро.

Такого розмаїття ручної клинкової зброї не знало потім жодне століття. Тут тобі короткі широкі мечі «ландскнехти», що поперек черева носили пікінери. І дворучні мечі для велетів із швейцарської та німецької піхоти. Мечі завдовжки до двох метрів та вагою кілограмів у п'ять. Або італійські та іспанські шпаги з тригранним лезом, довшим метра, з крученими хитрими рукоятями, що й пальці захистять і вороже лезо зламають. Або вузький венеційський меч «schia vona», довжиною до метра, вагою більше кілограма... Ну, а чингали!.. І німецькі вузькі, з перехрестями, закрученими, мов роги. Гранчасті толедські з глухим захистом пальців, перехрестям проти ворожої шпаги та ще й з боковою діркою-пасткою

проти ворожого леза. Або от німецький чингал із перехрестям, вивернутим змією, та лезом, в яке вклепана дюжина зубців, що відкриваються і розривають тіло ворога, коли чингал висмикують із рани.

Толедський чингал з пружиною, що розкривається в рані на три леза.

Італійська дага довжиною в лікоть і шириною в добру долоню. Канонірський, вузький, мов швайка, стилет із позначками дюймів.

А що турок загарбав майже всю Угорщину, то й з шаблею-адамашкою та булатним кривим ятаганом запізнались європейські вояки. І вже не з пісень та сербських казок, а на власних шиях та ребрах. Угорські та австрійські ковалі швидко навчилися кувати добрі шаблі. А рукояті свої зробили – що й не гірше толедських виробів захищали пальці.

Ще чотиригранний, майже в два лікті довжиною кончар, що висів у гусарів та драгунів при сідлі. Та ще й улюблена зброя мадярських гусарів – гострий, широкий однобічний палаш. Із нахиленою рукояттю, щоб сильніше падав удар на пішого ворога...

А піратські палаші, тесаки та абордажні шаблі із гаками та зубцями? Про те, хто і як оздоблював свою зброю, говорити немає ніякого сенсу – ніякого grosбуху не вистачить. Скажемо лише те, що замовники зброї не жаліли монет, щоб прикрасити зброю і золотом, і сріблом, і самоцвітами, і слоновою кісткою, і чорним деревом, і рогами різних звірів – від оленів до носорогів. По-друге – малювання гравірування та друкування всіляких карт – як гральних, так і географічних. Про гральні карти помовчимо. А от про карти земель та морів скажемо кілька слів. Яких тільки там земель не було названо, яких тільки країн не було вимальовано. Все на картах було підписане – і річки, і ручаї, і озера, і моря, і гори, і переправи на річках, і міста, і фортеці, а для оздобу карт по краях добрі рисувальники намалювали, а славні гравери вирізали все те на мідних дошках, а вправні друкарі видрукували. І було там всяких-всяких заморських тварин і людей тубільних дивовижних. Тут маємо сказати цікаву річ: на багатьох картах того часу позначено досить таки велику землю – Рутенію. Щоправда, на одних картах Рутенія знаходиться вище, на других нижче, ще на одних вона більше відсунулась на захід, ще на інших зовсім попливла на схід.

Назву землі Рутенія написано щирою латиною, а от пояснень що до Рутенії не зроблено ніяких. Навіть не намальовано на околицях жодного насельника Рутенії, чи її якихось дивних тварин, рослин чи знаменитих будівель. Тому вважаємо за потрібне пояснити читачу, де починалась Рутенія і куди вона сягала.

Немає сумніву, що починалась Рутенія від Міста. А в Місті від зруйнованого і пограбованого Собору. А в Соборі від Стіни Нерушимої, з якої Богородиця благословляла і захищала розумних і нерозумних насельників Рутенії, її розкішні й прокляті лани.

Другими витокми Рутенії були православні братства при церквах. Там вчилися грамоті і Божому слову, покріпляти один одного і словом, і шелягом, вчили боронити заповіти дідівські і звичаї своєї землі. Багато з тих молодих братчиків розходились по містечках і селах і навчали письму і слову, правили службу Богу. А дехто поринав у ковилові степи, щоб гострою шаблею та каленим списом зупиняти ворожі хвилі зі Сходу та Півдня.

Рутенія також могутньо зростала у небагатьох старовинних фортецях. Там ще поодинокі магнати не зреклися дідівської віри, плекали старожитні звичаї та покріплювали і монетою, і хлібом вчених мужів, вправних будівничих, різб'ярів та малярів і друкарів книжок слов'янських. Ну й, звичайно, ми так гадаємо, що Рутенія сягала туди, де православний хлібороб сів гречку, жито та пшеницю, а його жінка варила борщ, вареники та галушки. Рутенія була скрізь, де пекли найсмачнішу в світі ковбасу і де вмели робити найсмачніше в світі сало з найсмачнішою шкоринкою.

Тепер у тебе, любий читачу, немає ніяких сумнівів що до того, де знаходилась Рутенія.

І тому ми почнемо оповідь про одну пригоду, що сталася в Рутенії у неймовірнім столітті. Одного спекотного дня. Завжди в цей час налітали людолови з проклятого Криму. Чекали, коли почнуться жнива. А де женцям сховатись в чистім полі? Хіба встигнеш добігти до гаю чи байраку, коли вже побачиш ординського пса? Він на коні, у нього тугий лук і калені стріли, та ще й аркан – зашморг на твою шию. А в тебе в руках лише серп. Хіба дотягнешся до нього?..

Вже й час жнив настав того літа, та люди не виходили на лани. Бо пішла чутка, що бачили десь неподалік татарських кінних розвідників. Але й сигнальних вогнів ніхто не палив, не було видно димів від пожеж удень чи заграв уночі.

Врожай достиг багатющій. Важенне колосся просто ламало стебло. Почало сипатись зерно. На лани чорними хмарами спадали птахи. Не витримала хліборобська душа. Поспішили в поле всі, хто тільки міг, рятувати небачений врожай.

Першого дня стояли на високих грудях дозорці, і другого дня пильнували, і третій день додивлялись на всі боки. На четвертий день мусили піти дозорці на підмогу женцям. Бо в женців руки мліли від напруги і серце заходило від поспіху – зерно сипалось і сипалось на незжатих нивах.

От тоді, коли сонце злетіло найвище, коли поморені люди збирались на обід, чорною марою з балок виринули татари.

Чоловіків кого стрілою поклали, кому шаблюкою голову стяли, кого просто кіньми потолочили.

Жіноцтво, безборонне, зморене і оголомшене жахом, поборкали арканами чи похапали руками. Пов'язали руки сировицею, погнали до знаних ординських шляхів.

Поспішали татари, тому й добивали тих, хто занепадав силами. Боялись ординці відплати, бо таки в цю землю вони далеко залізли. Дітей цього разу не хапали – кололи дардами та сікли шаблями. І чоловіків наказав їхній ватаг не ловити...

Щоб забезпечитись від погоні та помсти – праворуч і ліворуч вислав татарин стрільців-підпалювачів. Здалеку били вогненними стрілами і мчали далі.

На всяке зло татари мали добру тяму – розуміли криваві пси: коли палає твоя хата, не будеш когось рятувати.

Коли ж підігнали татари свою здобич до річки Гнилої, їх там чекали ще два чамбули з бранками. З'єднались людологи і почали переганяти бродом свою здобич.

Саме тоді на них і вискочили козаки. То були Омелько Баламут, Левко Барило, Семен Ботало, Степан Хрін, Степан Кринка та їхній отаман Іван Грак. Вертали вони з ярмарку у лядській землі. Торгували там рибою.

Отаманом у них був Іван Грак, але все в Черкасах облаштував Омелько Баламут. Він підніс барильце осетрової ікри писарю черкаського старости і писар виправив грамоту в лядську область, що ніби вони надвірні козаки старости і везуть старостівський товар на ярмарок.

Ярмарок був багатющий. Тільки козаки привезли рибу, то торгувалося як у казці – тільки встигай монети рахувати.

Та щось Омелькові почулося не те в гутірці базарних нахлібників. Тому Омелько, не гаючи часу, подався до корчми. Удав, ніби вже добре на підпитті. Взяв штоф, чарчину та й упав на лаву якраз поруч одного калічного, жебрака, чи що воно. Той досьорбував пиво з мідної битої кумпанії. Омелько непевними рухами, розхитуючись збоку на бік, витяг з-за халяви здоровенну тарань, побив її об лаву і в два порухи здер із неї всю шкіру з лускою. Каліка завмер з піднятою кумпанією, потяг носом і від спокусливого запаху аж очі закотив під лоба. Омелько націдив собі чарчину, цокаючи штофом об вінце та проливаючи оковиту на стіл. Тоді плюснув убогому сусіду в його битий мідний кухоль. Розломив запашну жирнючу тарань і посунув кусень по мокрих дошках... Випили по першій, потім по другій, після третьої Омелько витяг тарань з другого чобота.

Старець пожадливо пив і дер зубами тарань, і слина з його масних варг капала на дошки столу. А він навіть і не втирався – поспішав заковтати смачне пригощення. Очі його від оковитої і від насолоди наїдком почали розпливатись на різні боки.

Омелько непомітно і швидко озирнувся по корчмі і враз міцно прихопив сусіда за лікоть.

– Ну, базарна душо, – просичав на вухо старцю, – що ляхи проти нас замишляють?!

– Ой, пане-козаче... відпустіть! – Зашепотів, затинаючись, жебрак. – Ляхи кажуть... що ви не надвірні козаки... черкаського старости... І грамота ваша підробна... Треба вас... схопити... І допитати... Тільки не наважуються самі...

чекають підмогу... зі Львова... А вірмени... ну оті купці, що торгували... у вас всю рибу... купно з возами і волами... пустили поголос... ніби ви не надвірні, а запорожці- злодії... І що ваші осетри не черкаські, а лиманські... з турецьких володінь... значить ви... не все мито сплатили... Бо вище Порогів таких здоровенних осетрів немає... Ага... ще тут один шинкар... з Олеська він... говорить він... ніби впізнав він одного вашого... ну, отого, щербатого... А той щербатий колись, давненько вже... покалічив одного шляхтича... Коли його ляхи схопили... то він оголомшив стражника... І втік із в'язниці... На Україну втік...

- Цікаво, цікаво. А скажи мені, ваш вїт гроші любить чи дарунки?

- І дарунки теж...

- Як шапка з куниці?

- Піде... за милу душу...

- Спасибі тобі за пораду... А тепер іди на базар і слухай. І все мені перекажеш. - І зразу ж без всякої перерви гостро і люто. - Хоч одне слово ляпнеш із чужої намови - втоплю отам на тирлі в багнюці! Та не думай мене дурити. Мені все докажуть... Ось тобі «пулка», нагодуй своїх байстрюків. Та гляди, не пропий, бо все взнаю. Ну, йди!

Жебрак тремтячими руками схопив монету і швидко подріботів геть із корчми, забувши, що він кульгавий на обидві ноги.

А в обід вїт мав у дарунок зелену оксамитову шапку з кунячою опушкою та венеційського сап'янового гаманця із новісіньким таляром всередині. А козакам написали справний папір, що всі мита вони сплатили і тепер вільні від інших податків у лядських володіннях.

Коли наступного ранку відкрились торги, то з козацьких возів продавали рибу два острозьких купці.

Раннім-ранком пустили козаки своїх вірних коників у зворотну путь.

Бадьорою риссю йшла козацька батова. Верхи козацьких шапок як квітки вигравали на сонці. У всіх нові справні чоботи, пояси, хто й жупан прикупив... Та, найголовніше, добрим порохом та свинцем у шльонських німців розжилися.

Однак в Омелька було погано на душі. Все не так з цими хлопцями пішло. У степу, як билися з турком і татарвою, орли. А тут всіх понесло, як з гори в ожеледицю. Отаман Іван щодня бражничав з панотцем Миколаївської Церкви, Левко Барило все в кінський ряд бігав, у торги втручався, покупців розбивав, могоричив з ними. Семен Ботало годинами лірницькі псалми слухав та все сльози витирав. Степан Кринка, як ставав до воза, то рибу, не торгуючись, продавав. Коли йому Омелько виговорював, закипав: «Що я, вірменин який, чи жид, щоб з людиною за кожний мідяк гризтися?!» Ну й Степан Хрін, той до цієї чортової вдовиці-шинкарки щоночі стрибав.

І виходило Омелькові і рибою торгувати, і гроші пильнувати. Та й за двома пастухами, що їх він найняв до коней і волів треба було пильнувати, щоб своєчасно вигнали на леваду, і щоб почистили і напоїли, і до заїзду ввечері, не гаячись, повернулись.

Отож, Омелько при возах з рибою і днював, і ночував. Не випадало ніякого передиху і ніякої втіхи. А могла бути і втіха. Бо з першого дня примітив одну бубличницю. Ну така вже охайненька, рум'яненька, кароока, брівки по шнурочку, а циці аж пазуху пипками проколюють... Одначе біда, та й годі, – не міг покинути діло – як узявся йти з хлопцями у ці землі, що під ляхом, то тримайся, поки останню тараню не продаси...

Бубличниця вертка, язиката, а як при Омелькові, то така тиха, як перепілочка.

Якось він кинув їй, як ото вранці купував гарячі бублики, що от стільки клопотів у нього, має за всім пильнувати.

– Та бачу, голубе мій, – проспівала бубличниця, – я терпляча...

Омелькові аж теплом залило від тих слів, а як вона ще своїми тонкими пальцями торкнулась його засмаглого п'ястука, то наче іскра між ними вдарила.

А тепер оце перебите ярмаркування. І грошей не взяли тих, що могли взяти. І не погуляв по-людському. Мріяв вже два роки розговоріть на ярмарку, вдарити

лихом об землю, щоб аж двигтіло. Все через того Степана: ну хіба ж можна отак, не криючись, не забезпечившись, вертати туди, де із владою заївся?! Та ще й товариство не попередивши.

Ну, звичайно, панове-браття щасливі – у литовських землях таких грошей ніколи б не торгували.

Від зорі до зорі поспішали козаки на південь. Тілесно Омелькові було добре й бадьоро, бо він не пив учора.

Могоричили вчора з Острозькими купцями в тієї шинкарки, до якої вчашав щербатий Степан Хрін. Привітна, усміхнена, говорить, просто мед з вуст ллється, а сірі очі зизі все обраховують – хто який кусень взяв, хто скільки випив.

Як вподобав він зразу бубличницю, то шинкарку просто зненавидів. Наче й не було за що. Зате тепер було за що – не сподобалась Омелькові горілка, настояна на калгані. Гірка була не гірка, а якась ідуча. Другої чарки Омелько і не пив, вуса мочив... Особливо ж роз'ятрило його, що панове-браття дудлили її, як узвар у спекотний день.

І тепер, вже на другий день, братство було геть подуріле від вчорашнього бенкету. То спало в сідлі, то, як тільки вгамовувало спрагу з якогось джерела, починало пісні горлати.

Омелько мовчав – що з ними зараз розводити проповіді, як ця суча шинкарка їх дурманом обпоїла?!.

Та коли другого дня при ручаї варили кулешу, і щербатий Степан витяг із перемітної суми жбанчик оковитої, Омелько не стерпів.

– Панове-браття. Я вас один не обезпечаю. Поки ми в лядських володіннях – не пиймо! У цій землі весь час бережися, як на війні. Поки не вступимо до свого куреня, не годиться оковиту вживати...

Що отаману Івану аж пекло випити, то він так розважливо і примирливо заговорив:

– Пане-брате! Всі папери у нас справні. Гроші є, обнову маємо. А який бойовий припас?!. Чому б не потішити себе трохи після праведної праці?.. Га?..

Третього дня дістались до великого села. Щербатий Степан Хрін сказав, що це останнє велике село у лядських володіннях.

Довге село починалось із корчми і на виїзді з іншого боку кінчалось корчмою. Гулянку почали в першій корчмі. Гуляли від обіду до півночі. І музик найняли, і співали, і танцювали, аж земля гула. Омелько і порогу корчемного не переступав – коней попорав, збрую на кожному коневі перебрав, всю поклажу перемацав, кожну шворку і ремінь перевірів, чи міцні, чи не перетерлися, чи не зотліли. Так і не виспавшись, як слід, похмелялись рано-вранці у другій корчмі. І захмелілі поскакали битим шляхом на південь. Як добре злетіло вгору липнєве сонце, пустилися битого шляху і спрямували своїх коней на манівці.

Тепер щербатий Степан Хрін вів батову. А отамана Івана, геть сонного, ніс звичною рисою його вірний кінь. Якби в отамана Івана був не такий вишколений кінь, вже давно вилетів би козак із сідла.

Омелько іхав останнім і придивлявся, все запам'ятовував. Може за яку годину отаман Іван прочунався, враз притримав коня і зрівнявся з Омельком. – Пане-брате! Не будь гнівливий! Усміхнися душею, ну, звесели свою душу...

– Не час, пане отамане! Ти, пане отамане, краще мене знаєш, що горілка на війні – злочин і смерть!

– Схаменися, Омельку! Яка там війна – тихо скрізь і спокійно...

– Тихо?!. – Схопив отамана за червоний рукав.

– А що там? – Обернувся щербатий Степан Хрін. Він вже очунав, тільки очі в нього ще були налиті кров'ю. Омелько рвонув шаблю з піхов і зняв над головою.

– Стійте! Тихо! Я зараз... – скочив на землю, кинувши повід отаману Івану.

Бігцем, пригинаючись, поспішив на вершину пагорба і щез у чагарах.

Тепер інші теж прислухались і почули звуки, подібні до того, як десь далеко женуть велику череду чи отару. І ще немов приглушені людські голоси, тихе кінське іржання. І козацькі коні занепокоєно нашорошили вуха. З верха груда Омелько просто скотився, просто з'їхав навприсядки по шовковистій висохлій траві.

– Бродом переганяють дівчат Не злічити, скільки їх! Татар наче небагато. Половина на тому березі стоять... Половина на цьому. Може й три десятка буде... Не встиг Омелько закінчити, як отаман Іван враз одмінився. – Мало чи багато – б'ємося! Самопали до бою! – Крижаним голосом наказав отаман. – Креши вогонь, заправляй ноти. Левко, Семене, Степане – спішуйтеся. Ми – верхи. Кожен бере одного. Левко! Твій – крайній зліва. Господи, спаси, сохрани і помилуй! Амінь!

Піднялись обережно на пагорб і стали за чагарами і двома кривими в'язами.

Левко із руки стрелив, за ним зразу Семен лупонув гішпанським мушкетом, опертим на фуркеті, щербатий Степан, хоч і не найкращий стрілець, та притис самопал до в'яза і не схибив.

А отаман Іван, Омелько і Степан Кринка залпом докинули на землю ще трьох татар.

Громова луна пострілів покотилася над грудьми над болотистими берегами Гнилої річки. І дим ще не почав розходитись, а козаки вже набивали порохом самопали.

Тим часом, бранки рвонулися на різні боки. І хоч не дуже багатьом вдалося порвати пута, а все ж хто з них кинувся в очерет, хто назад на цей берег подряпався, хто просто зопалу брів по воді. Останні ж товклися на броді, збиваючи одна одну з ніг, рвалися на всі боки, зтягуючи ще сильніше пута собі і на руках, і на горлі.

Татари не дуже розгубились. Одні ординці кинулись швидше на той берег до пов'язаних полонянок, другі з арканами і нагаями пустились вертати втікачок, а треті, бачачи, що окремі полонянки ось-ось втечуть і сховаються, побили їх стрілами. Четверті, з'єднавшись із тими, що їх з-за верболозу не побачив ні Омелько, ні отаман Іван, помчали через річку на козаків. І їх було не менше чотирьох десятків. Мчали на козаків із скаженим завиванням і рясно сипали

поперед себе стрілами.

Знов Левко Барило стріляв перший, бо раніше всіх налаштував самопал. І зняв він татарина в дорогім каптані та зеленій чалмі.

Інші козаки зразу за Левком, як і перше, вдарили з самопалів. Знов шість важких свинцевих куль кинули шістьох зайд на землю.

Із навісним виттям випустили татари хмару стріл і миттю скотились назад до річки.

Та коли дим над чагарником почав розходитись, побачили козаки, що упав Левко і стримить у нього в серці стріла. І ще біда страшна – кінь його підбіг у бою до господаря і всі татарські стріли, що мали поцілити козаків, уп'ялися в коня.

Тільки встигли козаки набити самопали, знов ординці з-за пагорба на них поперли. Тепер вже всі козаки зійшли на землю та поставали на коліна, щоб менша ціль була для татарських стріл.

Аж задзижчало повітря від стріл. Семен Ботало і вистрелити не встиг – дві стріли його дістали: у скроню і в горло вп'ялися.

Щербатий Степан Хрін зі свого самопала поцілів у коня, і татарин через його голову на землю брикнувся з усього маху. Зразу ж Степан кинувся до Семенового мушкета і вже зблизька вистрілив у переднього татарина. Мушкетна куля знесла півголови вершнику.

Праворуч від щербатого Степана стріляли отаман Іван, Омелько та Степан Кринка.

Що татари перли на них купою, то двох татар кулі вибили із сідел, а третього куля не взяла, а пробила голову коневі. І вершник тільки гикнув, коли його кінь покотився з розгону, і в смертельних судомах лупонув хазяїна копитом у скроню.

І знов татари відвернули назад, випустивши в останню мить зливу стріл. Дві стріли дістались щербатому забіяці. Навзнак завалився Степан. Кров прискала йому з шиї і заливала нову розкішну вишиванку. Тільки тепер краєм ока помітив

Омелько гарну обнову. Пронеслося миттю: «А може Степан уночі до родичів ходив?! Хіба б та відьма вишила б йому таку сорочку?!» Закляв Омелько з жалю, а рука не тремтить – рівно засипає порох у цівку. Коли наче харчить хтось. Повернув голову – отаман Іван сидить, руками в землю вперся, а голова на груди впала, як ото він підпилий іхав.

Омелько і Степан Кринка до нього, а він вже й не дихає: голчаста стріла скроню пробила і тільки крапочка крові виступила.

Обернулися козаки до броду. А там, а там – по всьому броду, по всьому берегу орда суне. Не менше як сотні півтори. Зараз перескочать ріку і возьмуть в коло, і зроблять своїми стрілами з козаків іжаків.

– Тікаймо! – Заволав Степан Кринка.

Кинулись козаки до чагарів, де коней лишили, скочили на коней і помчали.

Озирнувся Омелько – з трьох боків уже татарва чорним поясом розповзається.

Лише дорога до заболоченого озера ще відкрита. Дорога погана – мочарини, баюрини, купи чагарів. А береги озера заросли височеними очеретами.

Проскочити оце відкрите місце – і все. Тоді ще може бути якась надія. Свиснув щосили Омелько, прихилився до гриви, просто ліг на коня. Поруч, на голову попереду, мчав Степан Кринка.

А позаду та все ближче і ближче кінський чвал, ревіння татарське, свист пронизливий стріл.

І побачив краєм ока Омелько, як у страшному сні: хилиться, хилиться з коня Степан Кринка, а в нього і в спині, і в лівому боці стріли стирчать. Ось кінь Степанів легко виривається вперед – він без верхівця.

Степанів кінь попереду, Омельків кінь за ним – мчали звивистим шляхом межі густих чагарів.

Одна за другою дві стріли черкнули по Омельковій шапці і зразу ж стріла різонула по шабельному ременю, як бритва. Шабля заметелялася при боці на одному ремінці. Знов черкнула стріла по шапці, і зразу ж за нею друга вдарила в приклад мушкета, ще одна вп'ялася в ложе.

Омелько миттю вирішив звернути коня в чагарі: «Один кінь пройде, лавою – ні. «Повернув у звивистий прохід межі кущами. Як завили позаду татари, зрозумів – так і годиться.

Кінь ішов, як би хто вів на повіді – обминав кущі, проскакував межі кущами. Душа в Омелька почала співати: «Відірвуся!» І тільки він це подумав, як кінь перечепився і завалився з усього розгону. А Омелько не встиг і зрозуміти, що трапилось, як вже був на землі. Хоч і була земля м'яка, і трава густа, та так гепнувся, що аж джмелі загули в голові, і почорніло в очах.

За якусь мить став приходити до тям і крізь туман наче побачив, як його Буланко і рудий Степанів кінь скачуть далі у вибалки, зарослі шипшиною. Не своїм голосом заволав Омелько, щоб завернути свого коня. Якби Буланко був один, то може б і хазяїна послухав та повернувся. Але вони скакали вдвох і все далі й далі... В розпачі закляв Омелько, та все ж якось звівся на ноги і, кульгаючи й заточуючись, побіг до очерету.

«Тільки б добігти до води!.. Тільки б добігти!» – Волав подумки Омелько.

Вже під чоботами в траві вода болотна, руда вода тепла, чвиркає.

Позаду земля стугонить від ординських копит, люті крики все ширше й ширше захоплюють простір і з права і з ліва за купами чагарів. Вже не біжить Омелько, а бредє по коліна у болотяних паростях, жаб та в'юнів полохає, дрібне птаство зганяє вгору.

Як почала вода вище стегон підніматись, висмикнув Омелько кривого турецького чингала і вирізав найтовщу очеретину. Пробив мушкетним штемпелем всі колінця, щосили продув, ще раз прочистив штемпелем, знов продув щосили, аж голова запаморочилась, ще сильніше, ніж тоді, як з коня перекинувся. Добре обдивився на всі боки і, вгледівши три кущі очерету, добрів до них.

І тої ж миті впав на нього громом тупіт сотень копит, свист і ревище всього людоловського табуна.

Занурився Омелько межі трьома кущами очерету. І ревище затихло, тільки дзвоном, як дорогий криштал, дзвеніли бульбашки повітря, що разом із каламуттю підіймалось із рідкого намулу.

Правицею, розвівши пальці, він затулив носа, а другими притис очеретину у вустах. Лівицею вчепився у підводні стебла очерету. Очі міцно заплющив – поки каламуть не опаде – відкривати очі не можна.

Самопал за спиною висів – притягував до дна, допомагав ховатись. Та й каптан намокав і весь одяг намокав, ставав важким. Поворухнув ногою – і з чобота посипались вгору бульбашки і якась риба, чи линьок чи в'юн, проскочила по ньому, зачепивши хвостом по лівиці.

Тепло було у гарячій болотній воді, ще й нагрітій нищівним липневим сонцем. Але як же бридко лежати із заплющеними очима, і так важко через ту рурочку очеретяну дихати. Хоча Омелько й так старався, щоб сильно не ворушитись, щоб якомога менше було потрібно повітря. Думав про татар і про п'явок. Більше про п'явок. Од згадок про п'явок його аж судомило. Ще відтоді, коли вперше у дунайським болотах від турків ховався. Скільки ж вони з нього тоді крові вицідили! Про п'явок багато не продумаєш. П'явка вона і є п'явка, кров ссе з тебе. Насмокчеться – відпаде, але кров з ранки все напливає і напливає. Оце страшно – її вже нема, а кров все витікає...

А татарва?.. Якщо стільки її сюди прискакало, щоб одного його знищити чи схопити, значить почнуть для того щось діяти. Але що? Коней у болото не пустять і самі не полізуть пішака. Боліт вони бояться може більше за все на цій землі. Бо з доброго болота не впливеш, як ото вони перепливають Дніпро, тримаючись за кобилячий хвіст.

Омелько зачаївся під водою, а внутрішнім зором бачив, як татари по високому берегу розтяглися ланцюгом. І пильно вдивляються у кожен порух очеретяних стеблин. І вслуховуються, мов пси гончаки, у кожен шерхіт, кожен звук, що долітає до них від болотних заростей. Псів у них немає, тож вони й не знайдуть його слідів при вході в болото.

Але татари без діла не стоятимуть довго. Їхня сила – швидкість. Та й зразу не відступляться від болота. Вони бачили, як він спускався з пагорба. А від заростей на всі боки – лише трав'янисті пагорби. Татари знають – він в очеретах. І його треба звідти вигнати на чисте місце. Стрілами навмання не битимуть – з болота стріли не повибираеш. Бо добре знав Омелько: де тільки було можна, вони свої стріли збирали. Хоча, власне, які вони їхні – ті стріли? У них стріли або московські, або турецькі. Самі вже нічого не вміють робити. І луки у них привізні. І гроші на походи їм дають або греки, або вірмени. Якби не ці хрещені лихварі, і половини грабунків не було б... Що можуть пси зробити, щоб вигнати його на сухе? Та дуже просто – підпалити очерет. Он який вже день спекота. Та й старого сухого стебла досить і на урізі суха трава з весни залишилась.

Отож, якщо підпалять і не буде вітру – кінець. Адже тоді, коли згорить сухе стебло, і від нього займеться підсохлий зелений очерет, густий дим постелиться по воді... Тут вже можна захлинутись димом і під водою, і якщо висунеш голову з води... Раптом щось вдарило в очеретину, ледь не вибивши її з Омелькового рота, сильно дряпнуло по чолу. Чи болотяна черепаха, чи може гоголь пірнав...

Кінець ознакомительного фрагмента.

Купити: https://tellnovel.com/logvin_yur-y/zolot-kopita

надано

Прочитайте цю книгу цілком, купивши повну легальну версію: [Купити](#)